

K.E.E.S.I.D.E.R.I.U.S

Wethouder Timmermans

WONEN IN HET STADSGEWEST LEEWARDEN

Jan Abrahamse, Kees Siderius

Het Stadsgewest Leeuwarden bestaat uit de gemeenten Leeuwarden, Boarnsterhim, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menaldumadeel en Tytjerksteradiel. Op 22 december 1989 wordt een ruimtelijk-ekonomische ontwikkelingsvisie gepresenteerd. De centrale doelstelling daarin is het verbeteren van de concurrentiepositie van het Stadsgewest binnen en buiten Nederland in het algemeen en binnen het Noorden in het bijzonder.

De presentatie gebeurde door gedeputeerde Douwe van der Til, voorzitter van de Stuurgroep Stadsgewest Leeuwarden. Hij benadrukte de rode draad die door de visie loopt, nl. de verbetering van het stadsgewestelijk produktiemilieue. In goed geformuleerd Nederlands bedoelt Van der Til daarmee dat men graag in het Stadsgewest wil wonen en werken. Omdat andere stadsgewesten hetzelfde willen, heeft de Stuurgroep gezocht naar kwaliteiten die specifiek in Leeuwarden en omgeving aanwezig zijn. Deze kwaliteiten en de verbetering daarvan richten zich op het woonmilieu, rekreatiemilieue, de landschappelijke en ekologische aspecten binnen het gebied.

Ruimtelijke hoofdstructuur

De bestaande ruimtelijke hoofdstructuur van het stadsgewest biedt goede aangrijpingspunten voor de toekomstige ontwikkeling. Vanuit deze structuur worden voorstellen gedaan voor zowel versterking van de aanwezige goede elementen, aanpassing van de structuur teneinde ruimte te geven aan de ontwikkeling van nieuwe functies

als wel om aangetaste elementen van de structuur te herstellen teneinde bestaande kwaliteiten te vergroten en verloren gegane kwaliteiten terug te brengen. De belangrijkste elementen zijn:

1 Landschap

Het landschap in zijn diverse verschijningsvormen vormt het oorspronkelijk kader van waaruit de ruimtelijke ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Binnen het stadsgewest Leeuwarden wordt grofweg een vijftal landschapstypen aangetroffen. Kenmerkend is de overwegende noord-zuidstructuur. Van oost naar west worden onderscheiden het woudenlandschap, het meren-/hooilandengebied, de erosielaagte, de kwelderwallen die het Middeleeuwschap omsluiten en opnieuw de erosielaagte.

2 Bebouwing

Binnen het stadsgewest is een groot aantal kernen gelegen. Deze kernen verschillen aanzienlijk van elkaar, zowel qua omvang, stedenbouwkundige structuur en ontstaansgeschiedenis als qua werkgelegenheids-, woon- en verzorgingsfunctie. Onder meer in

P.A.U.L.J.A.N.S.S.E.N

Centrum Leeuwarden

het Streekplan Friesland wordt hieraan ruime aandacht besteed in termen van de kernstructuur. In het kader van deze Ontwikkelingsvisie op het stadsgewest is het woonmilieu van de kernen centraal gesteld. Zo zijn de kernen beoordeeld op en ingedeeld naar stedelijk, suburbaan en landelijk woonmilieu. Daarbij is uiteraard sprake van enkele overgangssituaties. De verspreide (niet-kern) bebouwing in het landelijk gebied is buiten beschouwing gelaten wat betreft het woonmilieu. Het vigerend ruimtelijk beleid besteedt daar voldoende aandacht aan.

3 Infrastructuur

Onder infrastructuur is in dit kader begrepen weg-, rail- en waterverbindingen binnen het stadsgewest, waardoor de belangrijkste kernen onderling worden verbonden, en hoofdverbindingen, waardoor het stadsgewest in zijn geheel is aangesloten op het (inter) nationale infrastructuurnetwerk.

De voorstellen zijn in kaart gebracht en omvatten de volgende zaken.

a Stedelijke functies

Rond en binnen de centrale stad is een zestal strategische lokaties geselecteerd waar stedelijke functies, van belang voor het gehele stadsgewest, (verder) moeten worden ontwikkeld.

1 Centrumgebied van Leeuwarden

Het (verder) ontwikkelen als een hoogwaardig woon-, winkel-, kantoor- en uitgaansgebied. Uitbreiding van de mogelijkheden van stadswonen; clustering van recreatieve en sociaal-kulturele voorzieningen, het creëren van uitgaanscentrum; goede en veilige looproutes naar, binnen en van koop- en uitgaanscentrum; verdere ontwikkeling van het stedelijk toerisme.

2 Westelijke stadsrand

Afronding van de westelijke stadsrand. Functies: stadsrandwonen (aan water); bedrijvigheid; terrein voor grootschalige manifestaties.

3 Noordelijke stadsrand

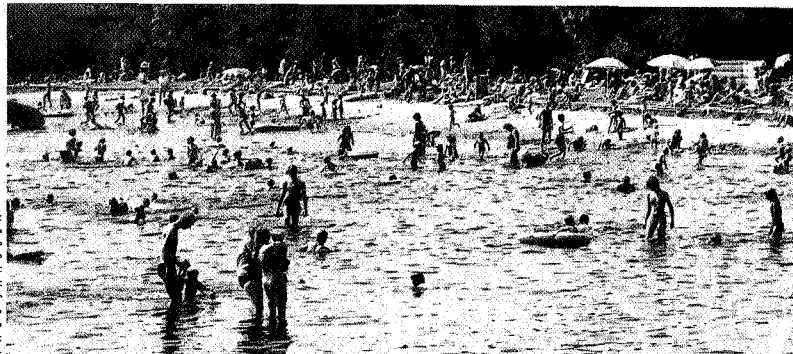
Ontwikkeling noordelijke stadsrand door aanleg multifunctioneel bos. Beperkte mogelijkheden tot stadsrandwonen in de bosrand en langs de Dokkumer Ee. Benutten mogelijkheden vliegbasis (burgermedegebruik, relevante bedrijvigheid).

4 Stedelijk recreatiegebied/stadsgewestspark

Verdere ontwikkeling van het Groene Ster-/Kleine Wielengebied tot een stadsgewestspark. Integratie hiervan met oostelijke stadsrand, het waterrecreatiegebied en de overige recreatiegebieden bewerkstellingen. Verdere ontwikkeling oeverrecreatie.

5 Ontwikkeling oostelijke stadsrand

Afronding Camminghaburen en De Hemrik. Onderzoek naar integratie wonen en werken (kantoren) rond NS-halte Camminghaburen.

PAUL JANSSEN

De Kleine Wielen

Aanbrengen zonering op De Hemrik en onderzoek naar zuidelijke uitbreiding langs Van Harinxmakanaal in combinatie met water-/weg- (evt. spoor-) terminal uit SVV-II. Voorts integratie van wonen met waterrecreatie en stadsgewestspark.

6 Leeuwarden-Zuid

Op langere termijn ontwikkelen van stadswoningen in groen en aan water in gebied Wiardaburen. Studielokatie Werpsterhoek voor hoogwaardig bedrijvenpark.

b Regiowonen

Onder regiowonen wordt verstaan het bieden van toplokaties aan mensen die binnen het stadsgewest willen wonen, maar expliciet kiezen voor wonen buiten de centrale stad. Dit impliceert dat een aantal kernen rond de centrale stad een stadsgewestelijke woonfunctie dient te ontwikkelen. Invulling hiervan zal voornamelijk binnen de vrije sektor tot stand komen, waarbij landschapsbouw en 'nieuw' water randvoorwaarden zijn. Goede openbaar vervoer- en fietsverbindingen met de centrale stad zijn essentieel.

c Infrastructuur

Er dient een aantal infrastructuurele maatregelen te worden genomen ter verbetering van zowel de verbindingen binnen het stadsgewest als ter verbetering van de aansluiting van het stadsgewest op het (inter)nationale hoofdinfrastructuurele netwerk. Van groot belang is ook de optimalisering van het openbaar vervoer binnen, van en naar het stadsgewest teneinde de auto-mobiliteit van het woonwerkverkeer terug te dringen.

d Landschappelijk-ekologische maatregelen en recreatieve ontwikkeling

Uitgaande van de bestaande landschappelijk-ekologische structuur dient een aantal forse

maatregelen te worden getroffen binnen het stadsgewest, teneinde:

- door middel van landschapsbouw de beleevingswaarde en ruimtelijke kwaliteit van het stadsgewest te vergroten;
- door middel van natuurbouw de natuurlijke waarden binnen het stadsgewest optimale ontwikkelingsmogelijkheden te bieden;
- door middel van inrichtingsmaatregelen en voorzieningen de recreatieve aantrekkelijkheid van het stadsgewest voor zowel de water- als de landrecreatie te vergroten;
- door middel van bebossing en andere landschapsbouwkundige ingrepen het woonmilieu van het stadsgewest te verbeteren (wonen in de bosrand, wonen aan het water).

Een psychologisch probleem

In gesprek met Ab Timmermans, wethouder ruimtelijke ordening van de gemeente Leeuwarden en tevens lid van de bovengenoemde stuurgroep, stelt hij: 'Objektief gezien – uit onderzoeken – kun je constateren dat wij een groot aantal zinnige voorzieningen hebben zoals licht, lucht en ruimte, dus objectief valt niet te verklaren waarom in het Noorden toch zo moeilijk werkgelegenheid te krijgen is. Dat is een afstandsprobleem, een psychologisch probleem.

Maar dat is een gegeven, dat je niet kunt veranderen. Dus je zult moeten proberen een zodanig gunstig produktiemilieu te creëren, dat het daaraan niet kan liggen. Daarnaast moet je natuurlijk blijven proberen de beeldvorming van het Noorden te verbeteren.

Wij moeten dus kunnen aantonen dat je wat te bieden hebt ten aanzien van dat produktiemilieu, werkgelegenheid, infrastructuur, de ruimte, recreatieve mogelijkheden, kulturele voorzieningen én een eigenlijk ideale woningmarkt. Daar moeten ze ons niet meer op kunnen vangen, daar mag niks aan mankeren. En dat moeten we op bovenstedelijk verband aan gaan pakken. De woningmarkt van Leeuwarden eindigt niet op de grens van het gemeentegebied, maar gaat daar overheen.'

Rol van woningbouw

'Een discussiepoint wat al heel lang in deze provincie speelt is de positie van steden en dorpen. Friesland heeft met 600.000 mensen het grootste aantal inwoners van het Noorden, maar ongelooflijk verspreid. Leeuwarden is vanuit de grootste plaats met 86.000 inwoners en dat is al zo sinds de oorlog. De stad is al jaren nauwelijks meer gegroeid, mede veroorzaakt door een bewust spreidingsbeleid. D.w.z. iedere plaats, ieder dorp mocht groeien. Voor de stad betekende dat stabiliteit, maar dat kun je ook opvatten als achteruitgang. Het draagvlak voor de primaire voorzieningen verzwakt.

In begin jaren '70 is ook in Friesland een vorm van kwantitatieve suburbanisatie geweest. Er is echter ook sprake van kwalitatieve sub-urbanisatie. We zijn dus in aantal niet achteruitgegaan, we hebben alleen de groei niet gehad. Gemiddeld is er sprake van een draagvlakverzwakking: er verhuizen mensen uit Leeuwarden die meer bijdragen en meer de voorzieningen zoals de Harmonie gebruiken. En er komen hier mensen wonen, zoals studenten, ongetrouwde moeders, etc, die minder inbrengen. Het gaat dus niet alleen om de aantallen.

Leeuwarden heeft met 86.000 inwoners (= 14 % van het totaal aantal inwoners) 27 % van de werkgelegenheid. Dus de helft van de arbeidsplaatsen wordt ingenomen door mensen van buiten de stad.

Toch heeft de gemeente ook een werkloosheidspercentage van 27. Als dat proces doorgaat dan kun je krijgen dat zo'n stad omvalt; dan kunnen we het financieel niet meer bolwerken. En dat is een maatschappelijk proces wat op korte termijn op zo'n stad terugslaat, maar op langere termijn op de hele provincie. Een voorziening die uit Leeuwarden verdwijnt, verdwijnt dus uit de provincie.'

Iedere woonwens realiseren

'De vraag naar nieuwbouw in de provincie en in Leeuwarden heeft te maken met vervanging (die is minimaal), met doorstroming, plus verdunning (aantal inwoners per woning neemt af).

Het idee van het stadsgewest betekent dat je eigenlijk voor iedereen die van buiten komt een goede woning hebt, zowel kwalitatief als kwantitatief.

Het gaat dan om nieuwbouw in de duurdere sectoren en nieuwbouw waar echt tekorten in zijn, zoals de seniorenwoningen in de sociale sektor of kleine 1-2 persoonshuishoudens in de binnenstad.

De afgelopen 15 jaar is de hele gemeente verkend en we zijn nu bezig een aantal van de open plekken op te vullen. Het gaat dan om lokaties voor alle soorten en maten; grote kavels met

Bebouwing langs de Dokkumer Ee

kleine huizen, kleine kavels met grote huizen; al of niet met allemaal verschillende architecten. Bepaalde plekken hebben we helemaal vrijgelaten en daar zie je hele aardige woninkjes naast Hans-en-Grietje-achtige plattelandsboerderijtjes midden in de stad. Daar wordt wel wat lacherig over gedaan, maar mensen willen dat nu eenmaal.

Dat is het binnenstedelijk wonen. Daarnaast willen mensen suburbaan wonen, rust en ruimte en wel vlak bij de stad. De gemeente Leeuwarden ontwerpt voor die mensen nu de lokatie Goutum-Noord.

Alles bij elkaar nemend proberen wij voor ieder soort en iedere wens, naar prijs gedifferentieerd, woningen te bouwen. Dat is wat de stad Leeuwarden kan, wil en moet leveren in Stadsgewestverband. De bedoeling is dat in de toekomst aan ieders woonwens kan worden voldaan en ook dat het draagvlak van de stedelijke voorzieningen wordt verbreed.'

Stereotiepe beelden

'De afspraak binnen het stadsgewest is nu dat we hierover afspraken gaan maken. En dat is al een enorme stap: het besef dat we de verdeling van nieuwe woningen in evenwicht willen houden. En niet dat iedereen maar gewoon z'n eigen gang gaat. De provincie is van plan het stadsgewest-idee mee te nemen in de uitwerking van het streekplan.

De provincie wil dit plan graag realiseren en een aantal gemeenten loopt er niet zo warm voor. Voor een deel is men bang dat Leeuwarden zich als een grote slokop zal ontpoppen en grotere aantallen woningen naar zich toe zal trekken. Er bestaan over en weer wel stereotiepe beelden, die kloppen niet, maar worden wel gemakkelijk gebruikt: wij vinden dat de plattelandsgemeenten maar aanbouwen en zij vinden dat die stad alles naar zich toetrekt.

Zeker in een provincie waar van oudsher de zaak altijd gespreid is en iedereen altijd heel autonoom gefunctioneerd heeft, is het lastig om tot dit soort – toch nogal ingrijpende – samenwerkingverbanden te komen. En dat kost dus gewoon tijd.

De praktijk zal uiteindelijk moeten bewijzen dat het in ieders belang is dat je zo met elkaar omgaat en dat het zinvol is afspraken te maken. Als je dat niet doet en iedereen bouwt teveel, dan hebben we dadelijk allemaal de ellende van leegstand.'

Waar visie ontbreekt, gaat een volk ten onder

'Ik ben blij dat we zover zijn, dat we bereid zijn om afspraken te maken over dat soort gevoelige zaken als 'wie bouwt waar?'. Ik zie geen nadelen aan het stadsgewestidee, integendeel, we zullen afspraken moeten maken.

Leeuwarden heeft een woningvoorraad van 37.000 woningen. In de jaren '50 en '60 is heel veel gebouwd om de woningnood op te vangen. Dat werden allemaal gezinswoningen en gezinsflats. Nu passen die woningen niet meer in het gewenste woonprofiel. Dus ontstaat nu de noodzaak van enerzijds afbraak en anderzijds herstructurering om ze geschikt te maken voor studenten en 1-2 persoonshuishoudens.'

De ideeën van de wethouder sluiten naadloos aan op de visie van gedeputeerde Van der Til bij de presentatie van het Stadsgewest-plan. 'De overheden zullen samen met het bedrijfsleven het produktiemilieu verbeteren en daarna verkopen', aldus Van der Til, 'het moet een speerpunt worden om te komen tot een overall provinciaal promotieplan'.

Het activiteitenprogramma van de stuurgroep geeft een kapstok aan het bestuur en de politiek voor een ruimtelijke visie in een belangrijk deel van Friesland. Dat was ook nodig, 'want waar visie ontbreekt, gaat een volk ten onder!'